

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ:

يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَى وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا
وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَىكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (ص) قَالَ: مَنْ كَانَتْ عِنْدَهُ
مَظْلَمَةٌ لِأَخِيهِ فَلْيَتَحَلَّلْهُ مِنْهَا فَإِنَّهُ لَيَسَّ ثَمَّ دِينَارٌ وَلَا دِرْهَمٌ
مِنْ قَبْلِ أَنْ يُؤْخَذَ لِأَخِيهِ مِنْ حَسَنَاتِهِ فَإِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ
حَسَنَاتٌ أُخِذَ مِنْ سَيِّئَاتِهِ فَطُرِحَتْ عَلَيْهِ.

VEDA HUTBESİ VE İNSAN HAKLARI

Aziz ve Muhterem Müslümanlar!

Yukarıda okuduğum ayeti kerimede Rabbimiz şöyle buyurmaktadır: *“Ey insanlar! Biz sizi bir erkek ile bir dişiden yarattık. Birbirinizi tanıyabilmeniz için sizi milletlere ve kabilelere ayırdık. Allah katında en değerliniz en muttaki olanınızdır.”*(1)

İnsan toplu yaşamak zorunda olan sosyal bir varlıktır. Bu itibarla ictimâî münasebetleri düzenleyecek bir nizamla ihtiyaç vardır. Cemiyeti düzenleyen ve devlet müeyyidesi ile kuvvetlendirilmiş olan kaidelerin bütününe **hukuk** denir. Hukukun insanlara tanıdığı menfaate ve salahiyete **hak** denir. Herkese tanınması gereken temel hak ve hürriyetler için de **“İnsan Hakları”** tabiri kullanılmaktadır.

Aziz Kardeşlerim!

Diyebiliriz ki hak mefhumu insanlık tarihi kadar uzun bir maziye sahiptir. Çünkü insanın var olduğu yerde hak söz konusudur. XVIII. Yüzyılda anayasalara girmiş, II. Dünya Savaşından sonra daha sağlam teminata kavuşmuştur. **İnsan Hakları:** Diline, dinine, ırkına, cinsiyetine, milliyetine, sosyal statüsüne ve rengine bakılmaksızın insana insan olduğu için tanınan hakların genel adıdır. *(TDV İslam Ans. İnsan Hakları, Maddesi)*

Kuran’da, hadislerde ve diğer İslami kaynaklarda **hak kelimesi;** “korunması, gözetilmesi ya da sahibine ödenmesi gerekli olan maddi ve manevi imkân pay eşya ve menfaatler; görev sorumluluk borç gibi anlamlarda da kullanılmıştır”. *(TDV İslam Ansiklopedisi, Hak Maddesi 15.cilt s.138)*

17.-18. yüzyıllarda insanlığın, batının öncülüğünde büyük bir değişim geçirdiği, insan haklarının dişle, tırnakla söke söke elde edildiği yönünde kesin bir yargı vardır. Bu yargıya göre insan hakları mücadelesinin öncülüğünü batı yapmıştır ve daha sonra da bütün dünyaya yayılmıştır(!). Yüzyıllarca insan haklarını ihlal eden, ayaklar altına alan devletlerin, ülkelerin ve kültürlerin, 20. yüzyılda kendilerini insan haklarının savunucusu konumunda görmeleri son derece dikkat çekicidir.

İnsan hakları bağlamında pek bir şey ifade etmese de 13. yüzyılda kabul edilen ve batıda insan hakları

mücadelesinde başlangıcı teşkil eden Magna Carta, 1789 Fransız ihtilali, 1948 İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi gibi günümüze oldukça yakın anlaşma ve vesikalar gelir. Dolayısıyla batının özellikle övüdüğü insan hakları kapsamında yer alan din, vicdan ve düşünce hürriyetinin batıda başlangıç tarihi, 18. yüzyılın ikinci yarısı olarak görülebilir.

Muhterem Kardeşlerim!

Oysa insan hakları, bütün ilâhi dinleri ilgilendiren bir husustur. Peygamberlerin gönderiliş amaçlarından birisi de, insana insanca yaşamayı öğretmek ve ona sahip olduğu haklarını eksiksiz olarak tanımaktır. İslam’da insan hakları, Batıda olduğu gibi **“sonradan kazanılan”** değil, **“doğuştan sahip olunan”** haklardır.

İnsan hakları açısından Veda Hutbesi, İslâm’ın önemli kaynaklarından birisi sayılır. 7 Mart 632 tarihinde irad edilen Veda Hutbesi, Hz. Peygamberin 23 yıldan beri yaptığı ilahi duyurunun ana noktalarını bir kez daha vurgulayan, hatta denilebilir ki, ilahi mesajın özünü, temel hedeflerini özetleyen bir konuşmadır. Vedâ Hutbesinin içeriğini, iç içe geçmiş gittikçe genişleyen daireler biçiminde tasvir etmek mümkündür. En içteki dairede birey yer alır. Onu kuşatan dairelerde ise, aile, toplum ve bütün insanlık bulunmaktadır. Veda hutbesinde yer verilen birçok konudan bazıları şöyledir: Tevhid, sosyal ve ekonomik düzenlemeler, güven ve itimat, Kadın hakları, kölelik ve evrensel kardeşlik vb.

Veda Hutbesinin toplum hayatına getirdiği prensiplerden bazıları ise şunlardır:

- Can, mal ve ırz kutsaldır. Irz, şeref, haysiyet, hürriyet ve mülkiyet saldırıdan korunmuş haklardır.
- Faiz haramdır. -Kan davası gütmek haramdır.
- Her türlü sınıf farkları ve ayrıcalıklar kaldırılmıştır.
- Köle ve hizmetçilere iyi davranılacaktır.
- İslam sadeliğinden ayrılmamak, aşırılıklara sapmamak gerekir.
- Kan davası gütmek haramdır.
- Kadınların ve erkeklerin karşılıklı hak, vazife ve sorumlulukları vardır. Kadınlara nezâketle davranılacaktır.
- Cahiliye gelenekleri kaldırılmıştır.
- Emanete hıyanet edilmemelidir.

Muhterem Kardeşlerim!

Kendi hak ve hukukunu düşündüğü gibi başkalarının hak ve hukukuna riayetinin de dini bir sorumluluk olduğunu unutmamamız gerekir. Hutbemizi Allah Rasûlü’ nün bir hadisiyle bitiriyorum: *“Kim bir kimsenin haysiyetine koruması altındaki bir şeye haksızlık etmiş ise ne dinar ne de dirhemin olduğu bir günden önce, onunla helalleşsin (Değilse o gün) salih ameli varsa yaptığı haksızlık kadar ondan alınır, eğer sevapları yoksa hak sahibinin günahlarından alınıp ona yüklenilir.”* (2)

1-Hucurat,49/13

2-Buhari, Rikak, 6053